

Zo zijn onze manieren

Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid op Het Mosterdzaadje

Inleiding

In dit document wordt onze visie op zelfstandigheid en verantwoordelijkheid uitgewerkt. Vanuit onze identiteit en pedagogisch denken, komen we tot een set regels en afspraken die de kinderen verantwoordelijkheid geven en stimuleren deze ook te nemen.

1. Waar staan we voor?

Het Mosterdzaadje is een van oorsprong kleine dorpschool die in de loop van de jaren ook kinderen uit omliggende dorpen trok. Hoe kunnen we CBS Het Mosterdzaadje typeren? Het Mosterdzaadje is

- a) een school waar de Bijbel onze zuivere Bron is. De noodzaak van wedergeboorte, geloof en bekering door het werk van de Heere Jezus staat centraal. Dit wordt heel mooi uitgelegd in drie christelijke geschriften: de Heidelbergse Catechismus, de Nederlands Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels. Daarom vormt de Bijbel met deze 'belijdenisgeschriften' de grondslag van de vereniging waar onze school van uitgaat.
- b) een school waar kinderen als persoon kunnen veranderen of groeien om tot hun bestemming te komen en zo God als hun Schepper te eren en te dienen;
- c) een school met een open toelatingsbeleid voor leerlingen, waarin iedereen die zich tot de school aangetrokken voelt welkom is. We zien elkaar aan als door de ogen van de Heere Jezus. Dat wil zeggen: met ernst, in warmte, liefde en bewogenheid.
- d) Een kleinschalige leef-/leeromgeving, waar iedereen intensief op elkaar betrokken is en waar:
  - we elkaar kennen, dicht bij elkaar staan, en ons gekend en gezien weten.
  - we samen-leven en samen-werken vanuit een houding van wederkerige waardering en respect.
  - iedereen waardevol is, om wie hij is en wat hij inbrengt. Zo maken we het team, de klas en de school tot een gemeenschap.
  - kinderen de eigen gaven en leervermogens kunnen ontwikkelen.
  - zowel in als buiten de school rust en ruimte is om leren met diepgang en betrokkenheid te stimuleren.
  - de lijnen kort zijn en we dus snel kunnen handelen.
  - iedereen de professionele ruimte benut en inzet ten dienste van elkaar.

2. Waar gaan we voor?

Een christelijke opvoeding betekent: kinderen opvoeden en vormen tot zelfstandige en God naar Zijn Woord dienende persoonlijkheden. Ouders hebben een groot deel van hun opvoedingstaak ondergebracht bij onze school. Samen met ouders willen we kinderen leren om op eigen benen te staan en verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen gedrag. Om dit te leren zijn opvoeders nodig die daarin de weg wijzen. Vanuit christelijk oogpunt zijn (eerst) ouders en (dan) leerkrachten de aangewezen personen om kinderen dit te leren. Wij en onze kinderen zijn namelijk niet voor onszelf op de wereld. Onze Schepper heeft ieder mens uniek gemaakt, daarom is persoonlijke ontplooiing goed. Tegelijkertijd zijn wij onderdeel van de samenleving en de wereld waarin wij leven. Daarom dient de persoonlijke ontwikkeling ook altijd het belang van de gemeenschap. Zo dragen wij zorg voor onze naaste, de schepping en onze cultuur. Alles in afhankelijkheid van Gods zegen.

Doelstellingen

- Een leef- en leeromgeving die kinderen veiligheid en vertrouwen geeft;

- Een leef- en leeromgeving die uitgaat van wederkerige waardering en respect waarbij het samen zijn een samen-zijn wordt;
- Een leef- en leeromgeving die kinderen aanspreekt op persoonlijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid;
- Een leef- en leeromgeving die persoonlijke ontwikkeling erkent en stimuleert;
- Een leef- en leeromgeving die persoonlijke ontwikkeling dienstbaar maakt aan gezamenlijke ontwikkeling;
- Een leef- en leeromgeving die kinderen verbindt met elkaar, de schepping en cultuur;
- Een leef- en leeromgeving die zelfstandigheid, zorg en verantwoordelijkheid dragen stimuleert.

3. Uitwerking

Vanuit onze identiteit en pedagogisch denken, komen we tot een set regels en afspraken die de kinderen verantwoordelijkheid geven en stimuleren deze ook te nemen. Om de regels en afspraken zo eenduidig mogelijk voor te leven, staan hieronder de interpretatiekaders.

Goed werk

Goed werk leveren is normaal. Stel voor iedere les vast wanneer je tevreden bent. En iedere dag doen we het iets beter dan de vorige dag.

Respect

Hieronder verstaan wij wederkerige waardering en onderling begrip. We zijn beleefd in de omgang met elkaar. We laten elkaar uitspreken en onderbreken niet onnodig. We pesten niet en zitten niet aan elkaar of elkaars spullen, zonder toestemming van de ander.

Leren

Leren is elke dag iets beter worden dan gisteren. Leren betekent nadenken over wat je al weet, wat je al begrijpt, wat je lastig vindt, waar je op moet letten en wat de manier is om iets op te lossen. Zijn we klaar met ons werk, dan stellen we eerst de vraag: 'Wat heb ik geleerd en wat heb ik ervoor gedaan?'

Zelfstandig werken

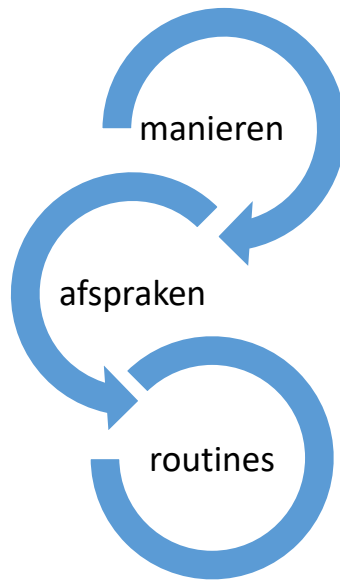
Wat ik zelf kan doe ik zelf. Samenwerken begint met luisteren naar de ander. Je probeert te begrijpen wat de ander bedoelt en vraagt door wanneer dit niet duidelijk is. Help elkaar vooral het zelf te doen. Zo leer je allebei het meest.

Op Het Mosterdzaadje is sprake van het eenduidig hanteren van manieren, afspraken en routines zodat dit een positieve bijdrage levert aan een stimulerend pedagogisch klimaat en aan de veiligheid en duidelijkheid binnen de school. Er is één document voor iedereen die bij Het Mosterdzaadje is betrokken dat een duidelijk overzicht bevat: 'Zo zijn onze manieren!'

Het is van belang dat we onder manieren, afspraken en routines allemaal hetzelfde verstaan:

- **Manieren:** Onder een manier verstaan we 'beginsel', 'grondregel', of 'leefregel'. Drie termen die op hetzelfde neerkomen. Het betreft een voorschrift (of verbod) dat voortkomt uit onze levensbeschouwelijke identiteit (beginsel) en pedagogische visie (grondregel) en van toepassing is op het dagelijks leven (leefregel). Hiervan heeft Het Mosterdzaadje er zeven. Ze hebben betrekking op vier thema's, namelijk **Goed Werk**, **Respect**, **Leren** en **Zelfstandigheid**.
- **Afspraken:** Onder afspraken verstaan we schriftelijke of mondelinge overeenkomsten binnen de kaders van en afgeleid van onze manieren. Afspraken kunnen permanent of tijdelijk zijn en betrekking hebben op een klassensituatie, schoolsituatie of een situatie buiten de school (bijvoorbeeld het plein). In dit document worden de afspraken onder de manieren uitgewerkt.
- **Routines:** Routines zijn door oefening, herhaling en ervaring 'gewortelde' afspraken en betreffen beklijfde kennis, vaardigheid en attitude die afgeleid zijn van de manieren. Om van

de manier naar de routine te komen hebben we afspraken nodig. In de afbeelding hieronder is dit proces visueel gemaakt.

De manier verwoorden we in de 'wij'-vorm om de saamhorigheid te onderstrepen. De uitwerking onder de manieren verwoorden we in de 'ik-vorm', zodat elk kind zich persoonlijk aangesproken voelt.

Manieren:

Manier 1: Wij benutten de talenten die wij gekregen hebben

Manier 2: Wij waarderen elkaar om wie wij zijn, iedereen hoort erbij

Manier 3: Wat wij ook doen, wij storen niemand

Manier 4: Wij zijn zuinig op alles om ons heen

Manier 5: Wij leren met en van elkaar

Manier 6: Wij leren met hart, hoofd en handen

Manier 7: Wat wij zelf kunnen, doen wij zelf

Uitwerking van manieren in afspraken

Manier 1: Wij benutten de talenten die wij gekregen hebben

God geeft ons verstand en zorgt ervoor dat we een aantal dingen goed kunnen. Wat we van God krijgen, krijgen we niet zomaar. Hij wil dat we dat gebruiken om Hem en de ander te dienen.

- i. In de klas
  - Ik weet bij elke les/opdracht wat het doel is; wat ik wil bereiken.
  - Ik lever werk waarvoor ik mijn best gedaan heb; ook als ik het moeilijk of lastig vind.
  - Goed werk betekent dat mijn werk er netjes uitziet; zodat ik het graag wil bewaren (bijv. in een portfolio) of aan een ander laten zien.
  - Ik mag fouten maken, hiervan kunnen wij leren.
- ii. In de school
  - Ik gebruik mijn sociale talenten om mijzelf en de ander te helpen
- iii. Op het plein
  - Ook op dingen die ik doe, maak of verzorg, doe ik mijn best.

Manier 2: Wij waarderen elkaar om wie wij zijn; iedereen hoort erbij

God heeft ons allemaal gemaakt. Het is heel verdrietig dat we zondig zijn en verkeerde dingen doen. Toch zoekt God mensen op. Hij ziet iedereen, zorgt voor iedereen en kent iedereen. Daarom willen we ook de ander zien, voor de ander zorgen en de ander kennen. Ook al doet de ander anders, en net als wij, ook verkeerde dingen.

- i. In de klas
  - In de klas luister ik naar de ander, laat ik de ander uitspreken en onderbreek ik de ander niet onnodig.
- ii. In de school
  - In de school ben ik beleefd in de omgang met de ander, dat laat ik zien door bijvoorbeeld:
    - volwassenen met u aan te spreken
    - te wachten totdat iemand uitgesproken is, als hij of zij in gesprek is
    - aan te kloppen bij een klassendeur als ik naar binnen wil
- iii. Buiten de school/op het plein
  - Buiten speel ik met anderen of alleen.
  - De enige plek waar kinderen een spel met z'n tweeën of met een beperkt groepje kinderen spelen is het tegelplein voor de school. In de zandbak, bij het speelhuisje, Gorthol enz. spelen we gezamenlijk.
  - Kinderen hebben geen 'eigen' hut, bunker, klimboom of 'eigen' hoekje op het plein. We kunnen met elkaar bouwen, spelen, graven of klimmen.

Manier 3: Wat wij ook doen, wij storen niemand

De Bijbel zegt dat God vaak tot ons spreekt in de stilte. Rust en wachten op de beurt is ook belangrijk om ons werk goed te kunnen doen. Dat wij zelf rust nodig hebben betekent dat een ander ook op z'n tijd rust nodig heeft.

- i. In de klas
  - Als ik iets wil zeggen of vragen, steek ik mijn vinger op en wacht ik tot ik een beurt krijg.
  - Als ik zelfstandig werk met het verkeerslicht en/of het zelfstandig werkblokje, houd ik mij aan de afspraken die bij de kleur horen

- ii. In de school
  - Als ik door iemand gestoord word, zeg ik zijn of haar naam, 'stop hou op' en waarmee de ander moet stoppen.
  - Ik maak geen onnodige geluiden en ik raak de ander niet onnodig aan.
- iii. Op het plein
  - Ik speel zo (alleen of met anderen) dat ik anderen niet opzettelijk stoort.

Manier 4: Wij zijn zuinig op alles om ons heen

Alles wat we hebben, hebben we van God gekregen. Eigenlijk hebben we het van Hem geleend want we moeten het ook aan Hem teruggeven. Daarom zijn we zuinig op alles.

- i. In de klas
  - Ik gebruik de materialen waarvoor ze bedoeld zijn. Ik ga er zorgvuldig mee om en gebruik niet meer dan dat ik nodig heb.
- ii. In de school
  - Ik vraag toestemming voor het gebruik van materialen die niet van mijzelf zijn.
  - Ik ga zo met de materialen om dat iedereen zich er veilig bij voelt.
  - Ik doe mijn afval in de juiste prullenbak.
- iii. Op het plein:
  - Ik ben zuinig op alles: ons plein, Gorthol, speelmaterialen, planten en bomen.
  - Ik doe mijn afval in de juiste prullenbak.
  - Wanneer ik in het spel een ander pak, gebeurt dat bij hand, pols of onderarm.

Manier 5: Wij leren met en van elkaar

Alles wat ik doe en leer kan ik uitleggen vanuit de Bijbel, ook al houdt de wereld waarin wij leven geen rekening met de Bijbel als Gods Woord.

- i. In de school
  - Ik werk samen op school en luister naar de ander.
  - Waar het nodig is help ik de ander.
  - Ik leer van de juffen en meesters en van de ander. De juffen en meesters leren van mij en ook van elkaar.
- ii. In de klas
  - Ik leer door goed op te letten en mee te denken.
  - Als ik het niet weet, vraag ik hulp aan een ander die het wel weet. Als ik het juist goed weet, help ik een ander die het niet weet.
  - Ik weet dat elk kind eigen talenten heeft gekregen van God. Iedereen mag leren op zijn of haar eigen niveau. Ik weet van mijzelf en een ander waar wij wel en waar wij niet goed in zijn en wij vinden dat oké.
  - Ik bedenk na elke les wat ik geleerd heb.
- iii. Op het plein
  - Samen spelen is fijn, iedereen mag er zijn.

Manier 6: Wij leren met hart, hoofd en handen

Wij weten dat het belangrijkste wat we leren in de Bijbel staat. Dat doen we met alles wat in ons is. Het belangrijkste is ons hart. Ons hart is wie we eigenlijk zijn voor God. Elke dag proberen we te doen, wat we hebben geleerd. Zo worden we elke dag een stukje slimmer dan gisteren.

- i. In de school/ op het plein
  - Ik leer omdat God van mij vraagt mijn talenten te gebruiken en hierin te groeien zodat ik leer hoe ik Hem het beste kan dienen en Hij mij later kan gebruiken op Zijn plekje voor mij in deze wereld.
  - Ik leer graag de les die God mij elke dag bij alles geeft. Daarom blijf ik zoeken naar wat ik nog meer kan leren van dingen waarvan ik denk dat ik ze al weet.
  - Ik leer met heel mijn lichaam: dat wat in mijn hart is, kan en mag ik delen. Ik leer door wat ik zie/ hoor/ proef/ ruik/ voel en doe.
  - Leren is fijn: dat laat ik zien en horen door goed mijn best te doen, hard te werken en blij te zijn dat ik mag en kan leren.
- ii. In de klas
  - Tijdens de instructie van de meester of juf let ik op en denk ik mee. Dat laat ik zien door een betrokken houding en een vinger op te steken als ik denk een antwoord op de vraag te weten.
  - Als ik leer, weet ik waarom leren leuk is; hoe ik er beter in kan worden en wat ik daarvoor kan doen. Ik leer dat te onthouden en dat de volgende keer weer te doen.
  - Dat wat ik in de klas leer, kan ik gebruiken in de wereld om mij heen.
  - Soms bedenkt de juf of meester samen met mij een plan om iets te oefenen wat ik moet leren. Ik praat er met de ander of juf/meester over en wij kijken samen of dit mij gelukt is en wat ik nog meer moet oefenen.

Manier 7: Wat we zelf kunnen doen wij zelf

De Bijbel vertelt ons dat God alles heeft gemaakt. Hij laat alles groeien. Hij maakte planten, dieren en mensen op zo'n manier dat ze heel veel dingen zelf kunnen. Hoe ouder en groter we worden, hoe meer we moeten leren om zelf keuzes te maken. In de Bijbel staan heel veel voorbeelden daarvan. De Bijbel is het Woord van God en leert ons om de goede keuzes te maken.

- i. In de klas
  - Ik denk zelf na over wat ik wil leren en waaraan ik wil werken.
  - Ik luister naar wat ik moet doen en ga zelfstandig aan het werk. Ik gebruik het blokje en kijk naar het stoplicht.
  - Ik ben zuinig op de spullen in de klas en op de spullen van een ander.
  - Als ik klaar ben met mijn werk dan ga ik verder met mijn volgende taak.
- ii. In de school
  - Mijn jas en tas hangen aan de kapstok. De neuzen van mijn schoenen of sloffen staan netjes tegen de muur.
  - De gym of zwemtassen hang ik op de juiste plek.
  - Tassen en speelgoed zet of hang ik op de plek waar het hoort.
- iii. Buiten de school
  - Ik speel samen met anderen op het plein en wanneer er een probleem is probeer ik het samen met de ander op te lossen.
  - Ik zeg uit mijzelf de naam van de ander, 'stop, hou op' en waarmee hij of zij moet stoppen. Stopt het niet dan ga ik zelf naar de pleinvacht.
  - Ik ruim de spullen op waarmee ik en anderen hebben gespeeld.

4. Vergezichten bij onze Gortelse manieren

Wat voor beeld hebben we bij 'onze Gortelse manieren'? Als team hebben we een aantal vergezichten samengesteld. Zo zouden onze manieren moeten en kunnen werken. Het zijn idealen als het gaat over *bereikte* zelfstandigheid en verantwoordelijkheid rondom vier thema's, namelijk **Goed Werk**, **Respect**, **Leren** en **Zelfstandigheid**.

Manier 1: Wij benutten de talenten die wij gekregen hebben

Groep 1/2

Jaap is nieuw op school. Hij is wat zenuwachtig en onzeker. Als het pauze is staat hij te kijken bij de schommels. Henk ziet het en roept: je mag bij mij op de schommel Jaap. Kom je? Samen schommelen ze in de pauze en langzaam ontdooit Jaap. Als de bel gaat rennen ze samen naar de rij. Maar o wee Henk struikelt en daar rolt hij tegen de prullenbak aan. Als Jaap ziet dat hij bloed heeft, overwint hij zijn verlegenheid en rent hij naar juf toe om dit te melden.

Groep 3/4

Noa zit te ploeteren op haar rekenwerk. Ze vindt de bussommen nog erg lastig. Ze zucht eens een keer en legt haar potlood neer. Joas hoort haar zuchten en loopt naar haar toe. Zal ik je helpen? Joas legt haar de som uit zodat ze dit begrijpt en Noa gaat weer met een blij gezicht aan het werk. 's Middags is er hoekenspel met een vouwwerkje. Joas vindt dit maar priegelwerk. Hij kijkt moedeloos om zich heen. Noa zit bij hem in het groepje en ziet dit. "Hee, zal ik jou nu helpen?" Stap voor stap vouwen ze samen met Joas zijn vis. Nu hebben wel elkaar geholpen vandaag met dat waar we goed in zijn!

Groep 5/6

Dinsdagmiddag is het tijd voor natuur. Elsbeth heeft er zin in, vandaag gaan ze starten met een hoofdstuk over zintuigen; meester heeft verteld dat ze verschillende proefjes gaan doen. Ze mogen zelf groepjes maken. Elsbeth kiest Maaïke en Annemarije in haar groepje. Als alle groepjes klaar zijn blijft Johanna over. Ze vindt natuur niet leuk en laat dat duidelijk merken. Als Elsbeth ziet dat Johanna alleen is overgebleven vraagt ze haar in hun groepje erbij. Johanna vindt natuur lastig, maar tekenen kan ze reuze goed. Met elkaar spreken de meiden af dat Johanna de tekeningen voor hun groepje zal maken. Zo worden de natuurlessen leuk voor alle kinderen.

Groep 7/8

Marloes is ijverig aan het werk. Ze moeten voor handvaardigheid een nestkastje maken. Zagen en timmeren is eigenlijk niets voor haar. Ze is veel beter in 'priegelwerk'. Toen de meester vertelde dat ze dit gingen maken, had ze er niet zoveel zin in. 'Ik kan dat niet' had ze gedacht, maar ze had het wijselijk niet uitgesproken. Meester hielp de klas op weg en langzaamaan begon Marloes te begrijpen hoe het moest. Nu nog de uitvoering... eerst zaagde ze per ongeluk een stukje in de tafel, daarna had ze het verkeerde stuk afgezaagd en tot slot had ze ook nog op haar vinger geslagen met het hamertje. De tranen zaten haar hoog. Zie je wel dat ze het niet kon! Toen kwam Lars bij haar tafel staan en zei: 'Vind je het lastig, Marloes?' Ze had geknikt. 'Lars had gezegd: 'joh, jij kunt ontzettend goed knutselen, dan is het toch logisch dat je dit weer wat moeilijker vindt!' Mijn moeder zegt altijd: 'wie goed zijn best blijft doen, heeft uiteindelijk een mooi resultaat, hoe het er ook uitziet! En dan bedoelt ze eigenlijk te zeggen dat je hebt geleerd om door te zetten, ook als het moeilijk is!' Marloes had weer geknikt. Nu dacht ze erover na...wat mooi eigenlijk! Zo had ze het nog niet bekeken. IJverig timmert ze verder...

Manier 2: Wij waarderen elkaar om wie wij zijn, iedereen hoort erbij

Groep 1/2

In de klas is er een gesprek over de boerderij. Iedereen weet er wel wat van maar Loes woont op een boerderij. Als juf vraagt hoe vaak een koe moet worden gemolken zegt Maarten: dat weet Loes juf, ze weet álles van de boerderij. Als juf die middag voorleest over een manege stoot Loes Maarten aan. Wil jij vertellen van je paardrijles? Jij weet echt álles van paarden!

Groep 3/4

In de klas zit een jongen met ADHD. Rachel is een blokkentoren aan het maken. Sem vliegt voorbij en stoot de toren om. Rachel wordt boos en roept: “hee joh, Sem! Jij bent altijd zo wild!” Sem kijkt beteuterd rond en zegt dat hij de blokkentoren niet had gezien en dat hij dit niet expres deed. Later die middag hebben ze gym. Sem en Rachel zitten bij elkaar in het groepje. Ze doen estafette. Doordat Sem altijd heel hard kan rennen wint hij met zijn groep. Rachel geeft Sem een compliment dat hij zo hard kon rennen en zegt: “Sorry dat ik zo boos op je werd vanmorgen”. Het is juist ook handig dat je zo hard kunt rennen.

Groep 5/6

Het is december. Nog een paar weken, dan is er de uitvoering voor het Kerstfeest. De kinderen van groep 5 en 6 hebben met de juf een prachtig lied ingestudeerd. De kinderen kennen het goed en zingen het graag. Er is alleen één maar... Bert broemt. Hij vindt de melodie prachtig, maar hoe hij ook zijn best doet, zijn stem wil niet mee omhoog met de rest van de groep. Bert voelt dat hij spelbreker is. De andere kinderen zeggen er niets van; ze weten dat hij zijn best doet. Dan krijgt Bert een idee. Na het zingen steekt hij zijn vinger op. “Juf, ik heb een idee: ik vind het zingen lastig, maar ik wil wel graag meedoen. Mag ik op een instrument meespelen?” “Ja, misschien op een xylofoon” roept Nelleke. Juf en de kinderen vinden het een goed idee. Zo kan iedereen bijdragen aan een mooie uitvoering.

Groep 7/8

Annet is een slimme meid. En dat laat ze merken ook. Midden in een aardrijkskundeles over vulkanen steekt ze haar vinger op. “Wat u nu vertelt, meester, heeft te maken met platentektoniek. Wist u dat?” De meester is even stil en denkt na wat nu slim is om te zeggen. Achter in de klas kijkt Jos veelbetekenend naar Freek en wijst naar z’n voorhoofd. “Wat knap dat je zo’n moeilijk woord kent, Annet,” zegt de meester. “Vertel eens wat je er van weet”. Annet legt keurig uit hoe continenten op drift zijn en aardplaten verschuiven. Na schooltijd steekt Annet opnieuw haar vinger op. Mag ik wat vertellen? Morgen ben ik er niet. Dan ben ik de hele dag weg voor een intelligentieonderzoek.” Wat is dat?” vraagt Freek. “Ze gaan dan meten hoe slim ik ben” antwoordt Annet. “Oh,” zegt Freek “leuk voor je. Ik denk dat jij wel slim bent, want je wist ons vanmiddag erg goed te vertellen hoe continenten op drift zijn en aardplaten verschuiven!”. Jos reageert: “Dat vond je zeker wel stoer om te vertellen, dat je dat wist.” “Nee hoor, zegt Annet, ik moest er ineens aan denken. Ik had het ergens gelezen en het paste mooi bij de les.” Jos kijkt verbaasd. “Ik dacht dat je wou opscheppen dat je het zo goed wist.” Annet: “Nou, een beetje misschien. Sorry, ik zal er een beetje beter op letten, oké?” Jos knikt. “Maar je bent wel slim!” zegt hij bewonderend.

Manier 3: Wat wij ook doen, wij storen niemand

Groep 1/2

Groep 1 is heerlijk aan het hoekenspel bezig. Sem een jongen met ADHD scheurt met zijn auto door de bouwhoek. Hij rijdt maar door en door en stoort de kinderen in de poppen en schrijfhoek. Iedereen kijkt naar juf die in haar handen klapt en vertelt dat de chauffeur van de vrachtwagen de verkeerde afslag heeft genomen en of hij terug wil rijden naar de bouwhoek. Sorry juf zegt Sem geschrokken. Iedereen speelt weer rustig door.

Groep 3/4

De cito's zijn weer aangebroken. De kinderen zijn met begrijpend lezen bezig. Stef zit geconcentreerd te werken maar leest de verhaaltjes hardop. Tom stoot hem zachtjes aan en zegt tegen hem: "Wat ben je goed bezig maar wil je het zachtjes in je hoofd doen"? Stef zegt daarop: "Oh joh, sorry daar had ik geen erg in". Samen gaan ze weer geconcentreerd en stil aan het werk.

Groep 5/6

Ans en Bea zijn op het schoolplein aan het knikkeren. Jaap en Piet komen naar buiten met een bal en beginnen naar elkaar over te schieten. Ze komen met de bal steeds dichterbij Ans en Bea, totdat ze over de knikkers heen schieten. Ans en Bea lopen naar de jongens toe en vragen hen om een andere ruimte op het plein op te zoeken. Jaap en Piet: "Ow, we hadden het helemaal niet in de gaten dat we jullie stoorden; bedankt dat jullie ons er op wijzen! We gaan een paar meter opzij."

Groep 7/8

In de klas zitten alle kinderen te luisteren naar de meester. Hij legt uit hoe een kampvuur wordt gemaakt. Marieke wiebelt op haar stoel...ze heeft veel zin en kan bijna niet wachten om het kampvuur zo aan te gaan steken. Maar ze weet nog niet precies waar ze het gaan doen en daar is ze benieuwd naar. Ze steekt haar vinger op om het te vragen. Hans is haar echter voor. Hij roept door de klas: 'Meester, waar doen we het dan?'. Meester fronst zijn wenkbrauwen en zegt: "Hans, ik zie geen vinger en ik ben nog niet klaar met mijn uitleg. Ik vertel je nu even niet waar we het gaan doen. Dat zie je vanzelf wel." Marieke wordt inwendig boos. Hans ook altijd met zijn geklets er door heen! Nu weet zij het ook niet! Voorzichtig steekt Fabian zijn vinger op. Meester geeft hem een beurt, maar Fabian wendt zich tot Hans en zegt: "Hans, ik weet dat je het lastig vindt om op je beurt te wachten, maar ik baal ervan dat ik nu niet weet waar het kampvuur is. Dat stoort mij. Wil je er in het vervolg aan denken?" Marieke steekt haar vinger op. Als ze de beurt krijgt zegt ze: "Bedankt Fabian. Dat wou ik eigenlijk ook vragen, maar Hans was me voor..." Hans zit even schuldbeust voor zich uit te kijken. Na enige aarzeling gaat z'n vinger een klein stukje omhoog. Maar meester heeft het gezien. "Hans, wat goed dat je je vinger opsteekt. Wat wil je zeggen?" "Uhm, jullie hebben gelijk... Ik doe m'n best wel maar het flapte er zomaar uit." Marieke vergeet nu haar vinger op te steken en antwoordt: "Geef niet Hans, we helpen je wel!" Meester grinnikt en zegt: "En wie moet jou dan helpen, Marieke?"

Manier 4: Wij zijn zuinig op alles om ons heen

Groep 1/2

In de pauze vinden de kinderen een dood vliegend hert. Die is giftig roept Jan, niet aankomen! Peter roept juf en samen gaan ze het vliegend hert bekijken. Voorzichtig raapt de juf het beest op en legt het op een dienblad in de klas. Alle kinderen mogen met een vergrootglas kijken en er ontstaat een gesprek over de mooie schepping van God. Samen beslissen ze dat het vliegend hert nog eventjes in een glazen vaas een poosje mag worden tentoongesteld in de klas.

Groep 3/4

Aan het begin van groep 3 krijgen de leerlingen allemaal nieuwe spullen. Een eigen kleurdoos met wel 12 kleurpotloden. Een schrijfpotlood, gum, lijmstift. De kinderen zijn erg enthousiast. Juf, vraagt Lia: "Mag ik een etui meenemen dan kan ik mijn spullen netjes bewaren en raak ik niks kwijt." "Wat goed van jou Lia" zegt juf. Zo zijn we zuinig op onze spullen. "Goed idee!" Roepen de andere kinderen. Wij gaan dat ook thuis vragen.

Groep 5/6

Het is pauze, een paar jongens rennen Gorthol binnen. "Moet je eens kijken, wat hier ligt!" roept Jan-Pieter. Tussen de stenen voor de hut ziet hij iets glinsteren. De jongens bukken zich voorover en zien dat het een stuk glas is. "Zullen we die in de prullenbak gooien?" stelt Jeroen voor. "Ja, goed idee, anders kunnen andere kinderen zich eraan snijden" zegt Jan-Pieter. Hij raapt het stuk glas voorzichtig op en brengt het naar de prullenbak. Ondertussen kijkt Jeroen of hij nog meer glasscherven kan ontdekken.

Groep 7/8

Jorick is ijverig aan het rekenen. Hij is één van de snelsten van de klas. Bij som 5 heeft hij een rekenmachine nodig. Hij zoekt in zijn laatje, maar dan herinnert hij het zich weer... Gisteren was zijn rekenmachine kapot gegaan. Hij heeft nog geen nieuwe van de juf gekregen. Even kijkt hij om zich heen. De juf is druk bij de andere groep aan het uitleggen, die mag hij nu niet storen. Hè, dat is jammer. Hij wil juist zo graag de som maken. Wacht, in het magazijn liggen nieuwe net om de hoek bij de deur heeft hij pas geleden gezien. Even aarzelt hij. Dan staat hij zachtjes op en loopt de klas uit. In het magazijn ziet hij de rekenmachines meteen liggen. Hij pakt het bovenste exemplaar en binnen een minuut is hij weer volop aan het rekenen met som 5. Een paar minuten later tikt Jeroen hem op zijn schouder. 'Waar heb jij die rekenmachine vandaan?' fluistert hij zacht. Jorick voelt dat hij kleurt: 'uit het magazijn' zegt hij dan zacht. Jeroens ogen worden groot: 'mag dat?' vraagt hij. Jorick schudt langzaam zijn hoofd. 'Eigenlijk niet' antwoordt hij. Even blijft het stil tussen beide jongens. Jorick denkt na... Voorzichtig pakt hij de rekenmachine en legt hem op de hoek van zijn tafel. Hij slaat som 5 over en gaat door naar som 6 zonder rekenmachine. Als de juf klaar is met de uitleg aan de andere groep steekt Jorick zijn vinger op. De juf komt bij hem. Jorick vertelt eerlijk wat hij gedaan heeft en dat het fout was. Hij belooft de juf dat hij de volgende keer zal wachten tot ze klaar is met de uitleg en dan zal vragen of hij een rekenmachine mag pakken uit het magazijn. Dat vindt de juf een goed plan. 'En nu snel aan som 5' zegt ze met een knipoog.

Manier 5: Wij leren met en van elkaar

Groep 1/2

De kinderen van groep 2 mogen letters stempelen in de schrijfhoek. Miepje kent weinig letters maar de schrijfhoek is voor haar vandaag aan de beurt. Ze begint een beetje te huilen want ze heeft geen zin. Marga zegt: zal ik met jou in de schrijfhoek? Dan kan ik je vertellen hoe de letters heten. Opgelucht gaan ze samen in de schrijfhoek spelen.

Groep 3/4

Het is het einde van het schooljaar. We vieren het letterfeest omdat de kinderen alle letters beheersen. Pien en Max vinden sommige letters nog best lastig. Ze vinden het echt spannend om de letterspeurtocht te doen. Lynn vindt het zoeken juist moeilijk. Lynn loopt in de pauze naar hen toe en zegt: “zullen wij samen in het groepje gaan bij de speurtocht”? Dan help ik jullie woorden maken van de letters en jullie zijn juist goed in zoeken!

Groep 5/6

“We gaan rekenen, doe je boek maar open bij les 3” zegt juf. Janet zoekt de juiste les op en ziet dat de digitale tijden van klokkijken aan de beurt zijn. “O, nee, dat kan ik helemaal niet” zucht ze. Robert zit naast haar en kijkt blij: “Yes, dit wordt een makkie”. Als Janet dit hoort, denkt ze ‘als Robert mij zou helpen, zou het niet zo moeilijk zijn’. Ze kijkt opzij en vraagt: “Zullen we aan juf vragen of we deze som samen mogen doen?” Robert zegt: “Ja, ik vind het leuk om je te helpen.” Ze vragen het aan juf, die dit een steengoed idee vindt. Ze mogen de klok erbij pakken en gaan samen aan de grote tafel zitten.

Groep 7/8

Een grote supermarktketen beloont klanten voor hun aankopen met prachtige plaatjes van dinosaurussen. Jos is een fanatiek verzamelaar en neemt zijn album met plaatjes mee naar school. Onder elk plaatje staat in welke tijd het dier leefde. Op het plein probeert hij plaatjes te ruilen zodat z'n verzameling steeds groter wordt. Mart heeft het met een schuin oog bekeken. Zijn moeder wil de plaatjes niet hebben omdat volgens haar er ergens iets niet klopt met de Bijbel. Tijdens het kringgesprek voorafgaand aan de dagopening mag Jos zijn verzameling laten zien. De juf reageert opgetogen. “Wat gaaf! Heb je ze allemaal? Ik weet zelf eigenlijk niet zoveel van dino's af.” Jos is verbaasd en biedt aan: “Zal ik een spreekbeurt houden over dino's? Na afloop weten jullie dan alles over dino's.” “Hoe lijkt dat?” vraagt juf aan de klas. Overal klinken enthousiaste reacties. Aarzelend steekt Mart z'n vinger op: “Mijn moeder zegt dat er iets mis is met die plaatjes.” “O ja?” reageert juf al weet ze best wat Mart bedoelt, “vertel eens!” Maar Mart weet het niet zo goed. Kas zit naast Mart en zegt: “Ik weet wat! Kunnen jullie niet samen een spreekbeurt houden over dino's?” “Cool!” reageert Jos. Dan gaan we samen je moeder interviewen. Mart kijkt blij. “Doen we, Jos! Misschien heeft de supermarkt ook nog wel extra informatie.” Kas: “Wij hebben een abonnement op de Weet, daar stond laatst ook een leuk artikel in. Zal ik die meebrengen?” De een na de ander bemoeit zich inmiddels met de dinospreekbeurt. Juf slaat quasi wanhopig haar handen voor de oren. “Dat wordt vast een geweldige spreekbeurt... Wat zal ik slim worden straks!”

Manier 6: Wij leren met hart, hoofd en handen

Groep 1/2

Juf vertelt het verhaal van de schepping. Die middag mogen de kinderen in de knutselhoek plaatjes knippen uit tijdschriften. Zullen we alles wat God gemaakt heeft opzoeken en op een plaat plakken juf vraagt Henk, dat past bij het verhaal van dat God alles maakte! Ja roept Loes, ook dieren! Die staan hierin.... Juf geeft een grote poster en met de hele knutselgroep gaan ze hiermee aan de slag.

Groep 3/4

In het bijbelverhaal ging het over Evangelie verkondigen. Paulus gaat het Evangelie vertellen aan andere mensen. Jezus is de Weg, de Waarheid en het Leven. Pim en Dik luisteren aandachtig. Tijdens hoekenspel zitten ze in de bouwhoek en spelen met clicks. "Hee zegt Dick. Zullen we van clicks de drie kruizen maken? Een zwarte, rode en witte. Zwart is dan de zonden. Rood is bloed van Jezus aan het kruis wat je rein wast en wit is dat je rein bent". Dan kan de juf de kruizen bij de weekplaat leggen.

Groep 5/6

"Wie weet wat voor bijzondere dag het zondag is?" vraagt meester. Enkele vingers gaan omhoog. "Moederdag", antwoord Eleonora. "Dat klopt, daarom gaan we vanmiddag iets voor onze moeders maken". "Nee, hè!" zegt Joost, "daar heb ik helemaal geen zin in". Meester negeert de opmerking van Joost en legt de opdracht uit. Enthousiast gaan de kinderen aan de slag met het vouwen van een zakje voor de bloemenzadjes. Daarna worden de kleurpotloden en stiften voor de dag gehaald, om het zakje te versieren. Ook Joost doet ijverig zijn best: "Het is best wel leuk, om iets moois voor mama te maken" zegt hij. Meester hoort wat Joost zegt en loopt naar hem toe en zegt: "Wat mooi dat je dit zegt; je had er eerst helemaal geen zin in, nu zie ik dat je het met plezier doet." Joost: "Ja, want ik vind het fijn om iets moois voor mijn moeder te maken".

Groep 7/8

'Oh nee, geen Engels' verzucht Ciska. Engels vindt ze saai. Altijd maar moeilijke woorden leren die ze helemaal niet begrijpt, laat staan dat ze die ook nog op moet schrijven en uitspreken. De juf begint echter enthousiast aan de les en vertelt wat ze die les gaan leren. Een step met zinnen naspreken en een opdracht erover maken, waardoor ze vertalingen van woorden en zinnen leren. Een grammatica-oefening waarbij ze leren wanneer je 'a' of 'an' voor een woord zet en een Engels liedje. Ciska zet zich ertoe te luisteren naar de juf en even later begrijpt ze inderdaad wanneer je 'a' voor een Engels woord zet en wanneer 'an'. De oefening is eigenlijk niet zo moeilijk meer. Ze doet mee met het naspreken van de Steps en maakt ook deze oefening eigenlijk vrij gemakkelijk. De juf eindigt de les met een Engels liedje. Met de hele klas zingen ze het liedje tot ze het vrij goed kennen. Dan zegt juf: 'En nu allemaal naast je tafel gaan staan!'. Ciska is verrast: dit is leuk! De juf zingt en doet ondertussen gebaren. De kinderen volgen haar. Springend en bewegend zingen ze alle coupletten. Als de Engelse boeken weer worden opgehaald loopt Ciska even naar de juf: 'Eerlijk gezegd had ik niet zo'n zin in Engels juf, maar het was een leuke les!'

Groep 7/8

Tijdens de rekenles wordt het principe van het assenstelsel uitgelegd. In groepjes oefenen de kinderen met het aflezen van coördinaten en het plaatsen van coördinaten op het assenstelsel. Als iedereen weet hoe het werkt laat de juf een transparant ruitjesvel zien aan de kinderen en een plattegrond van de schoolomgeving. Jos zit even te kijken en steekt enthousiast zijn vinger omhoog. "Juf, die kun je bovenop elkaar leggen! En dan..." Hij weet het even niet meer, maar hij ziet dat Marije popelt om verder te gaan. "Uhm, mag Marije het even uitleggen, want volgens mij bedoelt ze hetzelfde als ik!". Juf knikt richting Marije. "Als je ze over elkaar legt kun je met coördinaten precies aangeven waar iets is." Opnieuw knikt de juf. Ze heeft nog niets gezegd, maar ziet dat Noah enthousiast op z'n stoel zit te wippen. "Noah?" vraagt juf. "Daar kun je wel een speurtocht mee uitzetten!" roept Noah. De juf kijkt de klas rond. "Wie vindt dat een goed idee?" Alle vingers gaan omhoog.

In de middagpauze zijn de kinderen van de bovenbouw druk bezig om de kinderen van de lagere groepen uit te leggen hoe hun speurtocht werkt.

Na afloop legt de juf uit dat alle plekje op aarde coördinaten hebben. Ze is helemaal niet verbaasd dat verschillende kinderen blijken te weten dat GPS op een telefoon ook gebruikt maakt van coördinaten. Tijdens de komende aardrijkskundeles heeft de juf maar 5 minuten nodig om met behulp van Google Maps op het digibord de coördinaten van Gortel te bepalen.

Als een paar weken later een kadaster autootje het plein op rijdt om wat metingen te doen voor de komende verbouwing, besluit de juf hem aan te schieten met de vraag of ze even mee mogen kijken. Als is zijn uitleg wel wat moeilijk, de kinderen snappen in grote lijnen wel waar het om gaat.

Als Daan in de kerstvakantie op een heldere avonds nog even door zijn slaapkamerraam kijkt ziet hij een mooie ronde maan en een enorme hoeveelheid sterren. Hij moet ineens denken aan de coördinaten van de aarde. Hij vraagt zich af of de maan ook coördinaten heeft. En de sterren. En het heelal. Hij wordt er bijna duizelig van als hij er over doordent.

En als hij even later in bed ligt verbaast hij zich over het feit dat de Heere hem hier ziet liggen en hem kan vinden zonder coördinaten.

Manier 7: Wat wij zelf kunnen, doen wij zelf

Groep 1/2

Sara is een meisje wat erg afhankelijk is van de hulp van juf, ze laat zich graag helpen met van alles en nog wat. Het is pauze en de kinderen doen hun jassen aan. Sara blijft wat dralen maar probeert voor het eerst vandaag geen hulp in te roepen van de juf. Na een poosje komt ze trots de klas binnen. Juf, ik heb alles aan! Geweldig zegt juf, je krijgt van mij een sticker. Je bent een grote meid geworden. Voortaan kun jij het zelf.

Groep 3/4

Als Kris iets niet weet gaat hij dit altijd direct aan de juf vragen. De juf heeft niet altijd gelijk tijd. Dit vindt Kris niet fijn en moet hij soms huilen. Het is januari en hij moet zijn ikke-tekening maken. Bij elke stap komt Kris bij de juf. Wat moet ik nu tekenen na mijn ogen? Welke kleur is mijn haar? Enz. Samen met juf leert Kris dat hij eerst tekent wat hij al wel weet. Het is juni en Kris is druk bezig met zijn ikke-tekening. Juf heeft een spiegeltje op zijn tafel gelegd met een knipoog: "Kris, het gaat je vast lukken". Kris legt na een poos zijn potlood neer, loopt trots naar de juf en zegt: "Ik ben klaar en ik heb het helemaal zelf gedaan!" Goed zo, ik ben trots op je!

Groep 5/6

De kinderen komen na de ochtendpauze in de klas. Op de gang zagen ze dat meester met een ernstig gezicht aan het bellen was. Op het bord staan les 6 en les 7 van spelling. Sjaan en Kees zijn de uitdelers; ze lopen naar de kast en delen de werkboeken uit. Enkele kinderen van groep 5 pakken de juiste bladzijde voor zich en gaan aan de slag. Voor groep 6 is eigenlijk een dictee aan de beurt. Omdat meester er nog niet is; zegt Piet: "ik ga achter de computer mijn spelling oefenen". Twee andere kinderen volgen zijn voorbeeld. De kinderen van groep 6 die niet op de computer kunnen, pakken hun stilleesboek. Na een poosje komt meester binnen en kijkt verrast en zegt: "Dat hebben jullie super gedaan!"

Groep 7/8

Meester Bart is niet alleen meester van de school, maar ook directeur. Dat betekent dat de kinderen in de bovenbouw soms even alleen gelaten moeten worden. Bijvoorbeeld als er voor een pakketje moet worden getekend of als er een vertegenwoordiger moet worden afgescheept. Alle kinderen zijn er helemaal aan gewend en kijken eigenlijk niet op of om als meester even de klas verlaat. Als om kwart voor negen een pakketje van DHL wordt bezorgd is meester Bart even de klas uit. Eén van de leerlingen stelt voor om vast te beginnen. Als snel klinkt uit het lokaal van groep 7/8 de psalm die de kinderen die week moeten leren.

Manierenlied CBS Het Mosterdzaadje

Refrein:

Weet je hoe je le - ven moet, le - ven moet, le - ven moet?

Weet je hoe je le-ven moet? de Bij-bel wijst de weg!

Coupletten:

1. We ge-brui-ken de ta-len-ten, die God aan ie - der gaf. We
2. We den-ken aan de an-der. Ja, ie - der hoort er - bij! We
3. We zor-gen voor de spul-len en ma-ken niks ka - pot. We
4. We le - ren daag' lijks sa-men met hart en hoofd en hand. We
5. Dit wa - ren de ma-nie-ren Wel ze - ven op een rij God

zor - gen voor de an - der en vin - den dat geen stra - af.
wer - ken soms in stil - te Da's goed voor jou en mi - j.
doen dit want we we - ten 't Is 't ei - gen - dom van Go - d.
doen zelf wat we kun - nen, ge - brui - ken ons ver - sta - and.
helpt ons zo te lev - en en dat maakt ons heel bli - ij.

Het manierenlied is gemaakt op de wijs van 'Weet je dat de lente komt' van Rikkert Zuiderveld.
Start met het refrein, daarna couplet 1 met refrein, couplet 2 met refrein etc.